

Slanke sleutelbloem

Primetime voor Primula's

Crispijn van der Passe, Den Blomhof, Primula veris, 1613

Of het nu de zachtgele tinten van inheemse primula's zijn of de vrolijk gekleurde primulakruisingen; bloeiend geven ze ons een intens gelukkig voorjaarsgevoel. Onze voorouders hielden ook van primula's en genoten van geurende boeketjes of 'ruikertjes' in hun kamer. Bloempotten vol bloeiende planten werden zorgvuldig op een etagère geschikt en vormden zo een aantrekkelijk 'schouwtoneel'. Het geheel stond op een mooie plek, vaak onder een prieeltje, in de tuin.

Inheemse sleutelbloemen

In Nederland groeien drie soorten inheemse primula's, de slanke sleutelbloem (*Primula elatior*), gulden sleutelbloem (*Primula veris*) en stengelloze sleutelbloem (*Primula*

Bijvangst

Bijvangst

Voor het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE) ontwikkelde Van Donkelaar Groenadvies een opleiding voor professionals in het groen erfgoed. Bij de speurtocht langs specialisten en oude boeken kwam een schat aan informatie te voorschijn. Niet alle 'bijvangst' paste in het lesmateriaal maar is te mooi om te laten liggen.

Tekst en foto's: Deyke en Ruurd van Donkelaar

vulgaris). Een andere soort, *Primula auricula* of 'beerenoor', afkomstig uit West en Midden Europa, was vanaf de 16^e eeuw nog populairder dan de inheemse primula's. Later werden meer soorten uit verschillende werelddelen ingevoerd. Een belangrijke introductie en kruisingsouder van hedendaagse primula's is *Primula juliae* uit de Kaukasus.

Ingewikkelde naamgeving

De naam *Primula* is afgeleid van het Latijnse woord *primulus* en betekent de allereerste. Tuinbaas Jan van der Groen noemt in 'Den Nederlandtsen Hovenier' (rond 1670) gemakshalve alle primulasoorten 'Hof-bloemen'. Daarmee lijkt hij aan te geven dat ze als cultuurplant in zijn tuin of 'Hof' staan, én dat hij zich niet waagt aan verdere naamgeving. Hij noteert bloemvarianties als 'dobbele', met

'veelderley couleuren' en die waarbij 'de eene bloem uyt de andere komt'.

Het zijn waarschijnlijk toevallige vondsten, selecties en kruisingen tussen onze inheemse primula's. Van der Groen worstelde niet als enige met de naamgeving, ook sommige andere tuinspecialisten maakten er een potje van. Plantenkweker Bonne Ruys, de vader van Mien, plakte gewoon de namen van de kruisingsouders aan elkaar. In zijn catalogus van 1919 biedt hij '*Primula veris elatior*' in gemengde kleuren aan. Ook wij gaan in dit artikel niet diepgaand op de naamgeving in.

'*Kan alle ongemakken des winters verdraagen*'

Inheemse primula's zijn gemakkelijke planten en kunnen, zoals een tuinbaas opmerkt, '*alle ongemakken des winters verdraagen*'. Slanke sleutelbloemen verlangen een half beschaduwde, vochthoudende en voedselrijke plek. De stengelloze sleutelbloem verdraagt iets meer droogte. Gulden sleutelbloem is de makkelijkste van het drietal. Een plekje in de zon of halfschaduw, kalkrijk of zuur, het maakt de plant weinig uit. In het Verkade album 'De bloemen in onze tuin' (1926) schrijft Jac. P. Thijsse hoe

Stengelloze sleutelbloem op Landgoed Elswout

Gulden sleutelbloem

hij gulden sleutelbloem bij honderden in de klei-weilanden langs de Maas ziet groeien, hij spit er wat uit voor zijn tuin. Dat kon toen nog zonder schuldgevoel. Tegenwoordig is gulden sleutelbloem een zeldzame soort door overbemesting en verpesting van zijn biotoop.

Vroege bloeiers

Primula's vormen rozetten met wat kreukelig blad en bloeien in het voorjaar. De stengelloze en slanke sleutelbloem bloeien het vroegst, tussen maart en mei, met zachtgele bloemen. De donkergeel bloeiende gulden sleutelbloem bloeit wat later, tussen april en juni. Primula juliae, die uit de Kaukasus, is een kleine en vroegbloeiende soort. Bonne Ruys prijst de soort in zijn catalogus aan als *'zeer vroeg bloeiend met schitterend purperrose bloemen'*. Kruisingen uit begin 20^e eeuw leverden in die tijd verkooptoppers op als de purper bloeiende Primula 'Wanda' en de lilarose 'Groenekans Glorie'. Ook de latere felgekleurde tuinprimula's bezitten genen van P. juliae.

Vermeerdering

Na de bloei wordt het zaad gevormd in rechtopstaande zaaddoosjes. In

Primula 'Wanda'

juni of juli gaan de bruin verkleurde doosjes open en verspreidt het rijpe zaad zich. Primula's zijn gemakkelijk te zaaien. De Engelse tuinbaas en botanicus Philip Miller (1691-1771) verzamelt zaad en zaait het uit op een kweekbed. De jonge planten verplant hij op St Michiel (29 september). Hij selecteert planten met de mooiste en grootste bloemen *'om zulke die fraai zijn te bewaaren'*. Daar wint hij zaad van. Planten met minder aantrekkelijke bloemen zet hij langs hagen, beschaduwde paden en in *'wildbosschen'* waar ze *'eene aangenaame verscheidenheid geven'*. Naast zaaien zijn volwassen planten ook door delen te vermeerderen. Graaf een kluit op en peuter of snijd deze met een scherp mes voorzichtig in stukken. Soms vind je in een pol de dikke, witgele larven van de taxuskever, ze doen zich tegoed aan de sappige wortels. Ook tuinbaas D.H. Cause merkte het ongedierte op. Hij geeft de larven, net als bij veel andere onverklaarbare verschijnselen, bestaansrecht *'uit oorzaak van haar duisterheit'*. In zijn boek *'De Koninglijke Hovenier'* (1676) noteert hij meteen een goed bestrijdingsmiddel. *'Zo moet men de aarde met het stof van Virginische*

tobak bestrojen'. Ik wroet ze liever uit de wortelkluit en maak er onze kippen blij mee.

Primula's in eigen tuin

Voor tuinen met een natuurlijke beplanting zijn inheemse primula's goed toepasbaar. Plant ze in grote groepen voor een fraai effect. Inspiratie doe je op in heemparken zoals het Thijsssepark en de Braak van Amstelveen waar ze op een mooie, natuurlijk ogende manier zijn toegepast. Voor een meer cultureurlijke tuin of in potten naast je voordeur zijn de oude primulakruisingen erg fraai. Je vind ze bij je gespecialiseerde fijnkweker.